
УДК 342.82(477)

М. В. Афанасьєва

ПРЕФЕРЕНЦІЙНІ ТЕХНОЛОГІЇ РОЗПОДІЛУ ПРЕДСТАВНИЦЬКИХ МАНДАТІВ

Технологія трансформації голосів виборців у мандати на перший погляд має суто математичний (розрахунковий), тобто об'єктивний, нейтральний характер, тому не може створювати переваг чи перешкод партіям і кандидатам та впливати на результат виборів, але практика свідчить, що це розуміння є ідеалізованим.

Структурно технологія встановлення результатів виборів складається з певної математичної формули, умов її застосування, що визначають коло суб'єктів, котрі братимуть участь у розподілі представницьких мандатів, і послідовних розрахункових дій, які здійснюються в один чи кілька етапів. Безпосередній зміст технології встановлення результатів виборів визначається обраним законодавцем підходом, кожен із яких здійснює певний вплив на політико-правовий результат виборів. Залежно від підходу, що використовується для розрахунку, виокремлюють таке: розподіл за принципом більшості, пропорції, преференції, консенсусу, а також їхні певні поєднання. Саме технологія встановлення результату виборів визначає назви виборчих систем (мажоритарна, пропорційна, преференційна, консенсусна, змішані тощо). Наявність різноманітних підходів до розподілу мандатів дає законодавцю свободу вибору з урахуванням тих інтересів, що є пріоритетними для суспільства й держави на певному етапі розвитку. Головна небезпека, яка криється в такій варіабельності, – це суб'єктивістський підхід, задоволення не суспільно значущих, а зумовлених політичною кон'юнктурою потреб.

Тема використання технологій установаження результатів виборів недостатньо розкрита у вітчизняній юридичній літературі. Деякі аспекти досліджувалися такими українськими юристами та політологами, як Ю. Барабаш, А. Георгіца, В. Журавський, Ю. Ключковський, В. Колеснік, О. Марцеляк, М. Рябець, М. Ставнічук, В. Шаповал, Ю. Шведа й ін. Разом із тим окремих наукових досліджень, присвячених преференційним технологіям розподілу представницьких мандатів, не проводилося.

Преференційне голосування може застосовуватися як у багатомандатних, так і в одномандатних округах. Під час застосування преференційного голосування в одномандатному окрузі отримуємо мажоритарно-преференційну (альтернативну) виборчу систему. У разі використання в багатомандатному окрузі мова йтиме про певний вид пропорційної виборчої системи, спрямований надати виборцю можливість проголосувати не тільки за список кандидатів від політичної сили, а й висловити свої переваги певному кандидатові (кандидатам) усередині партійного списку, сприяючи їхньому обранню.

Питання обрання ефективної виборчої системи є актуальним для сучасної України. Протягом уже кількох років у політичному, експертному та громадському середовищі досягнуто консенсусу щодо необхідності реформування українського виборчого законодавства, зокрема й технології встановлення результату виборів, яка посилювала б політичний вплив виборців.

Парламентська Асамблея Ради Європи ще у 2010 р. в Резолюції «Функціонування демократичних інституцій в Україні» 1755 [2010] [1] рекомендувала запровадити на виборах народних депутатів України пропорційну виборчу систему, яка ґрунтувалась би на відкритих виборчих списках і регіональних виборчих округах (параграф 7.1.2 Резолюції). Подібні рекомендації висловлювалися й у Спільному висновку № 635/2011 щодо законопроекту «Про вибори народних депутатів України» Європейської Комісії «За демократію через право» (Венеціанська комісія) / Організації з безпеки та співробітництва в Європі / Бюро з питань демократичних інститутів та прав людини (ОБСЄ/БДПЛ) щодо Закону України «Про вибори народних депутатів України» в редакції 2011 р. (п. 20) [2].

27 листопада 2014 р. коаліція депутатських фракцій у Верховній Раді України в Угоді про коаліцію депутатських фракцій «Європейська Україна» [3] проголосила про те, що протягом першого півріччя 2015 р. відбудеться зміна системи місцевих виборів з метою забезпечення справедливого представництва виборців у місцевих радах, збереження мажоритарної системи на рівні сільських і селищних рад та запровадження пропорційної виборчої системи з відкритими списками під час проведення місцевих виборів на інших рівнях, а також запровадження виборів міських голів великих міст у два тури й за принципом абсолютної більшості виборців, які проголосували. Крім того, протягом першого кварталу 2015 р. відбудеться відмова від змішаної (пропорційно-мажоритарної) виборчої системи та запровадження пропорційної виборчої системи виборів до Верховної Ради України, за якої виборці матимуть можливість голосувати за конкретних кандидатів у багатомандатних виборчих округах (пропорційна система із відкритими списками).

Технологій розподілу представницьких мандатів за умови використання відкритих партійних списків є багато, розглянемо деякі з них. Найбільш простою вважається технологія, у якій черговість кандидатів усередині списку визначається особистим рейтингом кандидата, тобто виключно

результатами голосування виборців. Уповноважена виборча комісія впорядковує список кандидатів у порядку зменшення кількості голосів виборців, поданих за включених до нього кандидатів, і в такій черговості вони одержують представницькі мандати. Але така технологія є дієвою та адекватною тільки тоді, коли більшість виборців скористалися своїм правом і проголосували за конкретного кандидата. Якщо ж більшість виборців, віддавши свій голос за той або інший список кандидатів загалом, не висловить у ході голосування свої переваги щодо окремих кандидатів із цього списку, черговість одержання депутатських мандатів буде визначатися на основі волевиявлення незначної меншості, що видається невиправданим. Воля виборців, які не відзначили нікого з партійного списку, також має бути врахованою, особливо коли їх більшість. Можна встановити презумпцію, що виборці, які голосують тільки за список кандидатів і не голосують за окремих кандидатів зі списку, погоджуються з черговістю, установленою політичною партією. Це дає змогу врахувати інтереси як політичної партії, так і виборців. Крім того, технологія, що основана на преференціях, може встановлювати поріг у вигляді відсотка від кількості голосів, поданих за список. Якщо відсоток голосів, поданих за конкретних претендентів, нижчий за цей поріг, голосування за кандидатів не враховується, якщо вищий – стає визначальним. Наприклад, під час виборів у Палату депутатів Чеської Республіки голоси за кандидатів, висунутих у складі списку, ураховуються тільки тоді, якщо правом голосування за кандидатів скористалося понад 10% від кількості виборців, котрі проголосували за список [4]. Однак такий підхід не сприяє врахуванню інтересів виборців, крім того, актуалізує питання визначення рівня порогу, який може бути цілеспрямовано завищеним при конституційно-правовому конструюванні, для того щоб мінімізувати вплив виборця.

Інша технологія передбачає, що під час застосування системи відкритих партійних списків виборці проголосують як за список загалом (проставивши позначку у квадраті напроти найменування відповідної політичної партії), так і за кандидатів, висунутих у складі цього списку (одного або кількох, якщо законом виборець наділений більше ніж одним голосом для голосування за кандидатів усередині списку), тобто розподіл депутатських мандатів усередині списку кандидатів при застосуванні системи відкритих партійних списків здійснюється із використанням внутрішньопартійного й особистого рейтингів кандидата. Наведемо приклади реалізації технологій розподілу представницьких мандатів із застосуванням обох рейтингів. Один із можливих варіантів передбачає, що, встановлюючи результати виборів, спочатку визначається кількість виборців, котрі проголосували за відповідний список кандидатів, але тих, хто не визначився з його персональним складом. Це так звана «виборча сума списку кандидатів», тобто кількість виборчих бюлетенів, що містять позначку у квадраті напроти найменування політичної партії, виборчого блоку, але не містить позначок, що дають змогу визначити, за кого саме із кандидатів проголосував виборець. Для списку кандидатів обчислюється результат поділу кількості

голосів виборців, поданих за список кандидатів, на кількість депутатських мандатів, що належать цьому спискові (друга виборча частка). Потім список кандидатів упорядковується на основі розрахункової кількості голосів виборців, поданої за кожного із кандидатів, висунутих у складі цього списку кандидатів (розрахункова кількість кандидатів). Після цього кількість голосів виборців, поданих за першого (відповідно до порядку, визначеного політичною партією) із кандидатів у відповідному списку, за рахунок виборчої суми цього списку кандидатів збільшується до другої виборчої частки. За рахунок залишку виборчої суми також до другої виборчої частки збільшується кількість голосів виборців, поданих за другого та наступного кандидатів із відповідного списку кандидатів. Якщо кількість голосів виборців, поданих за якого-небудь із кандидатів, дорівнює другій виборчій частці або перевищує її, то кількість голосів, поданих за цього кандидата, не збільшується. Така операція триває до повного вичерпання виборчої суми. Отримана в такому порядку кожним кандидатом кількість і є розрахунковою кількістю цього кандидата. Потім виборча комісія упорядковує список кандидатів (за черговістю одержання депутатських мандатів) у порядку зменшення розрахункової кількості кандидатів, висунутих у складі цього списку. Якщо в кількох кандидатів розрахункова кількість виявиться однаковою, то перевага надається кандидатові, котрий має менший номер у списку кандидатів відповідно до порядку, визначеного політичною партією під час висування списку. Отриманий порядок розміщення кандидатів являє собою черговість одержання депутатських мандатів. Така технологія дає змогу дотримуватися балансу між партійними інтересами й інтересами виборців, оскільки надає можливість обрати у складі списку кандидата, котрий користується значною особистою популярністю, хоча при цьому обраним у складі списку може виявитися кандидат, який одержав голосів менше, ніж невибраний кандидат із цього самого списку.

Іншою є технологія розподілу депутатських мандатів усередині списку кандидатів із використанням внутрішньопартійного та особистого рейтингів, згідно з якою враховуються тільки голоси виборців, котрі проголосували за кандидатів із обраного ними списку, і не враховуються голоси тих виборців, які проставили позначку навпроти найменування політичної партії, але не проставили позначку напроти прізвища кандидата, за якого вони голосують персонально. Рейтинг кандидата дорівнює добутку двох чисел – виборчого рейтингу (кількість голосів, отриманих кожним із кандидатів) і партійного рейтингу (який установлюється для кожного кандидата залежно від його місця у списку).

Обчислення партійних рейтингів кандидатів зі списку провадиться в такий спосіб. Законом установлюється, що партійний рейтинг кандидата, який стоїть першим у списку, повинен бути в певну кількість разів вищим, ніж у кандидата, котрий стоїть останнім. У законі має бути також передбачено, що партійний рейтинг є цілим числом, що визначається виборчою комісією щодо кожного кандидата за його номером у такий спосіб, щоб для кандидатів, номер яких у списку відрізняється на одиницю, різниця

партійних рейтингів була на одиницю меншою за зазначеного встановленого певного числа, а партійний рейтинг кандидата, унесеного у список останнім, – на одиницю меншою за кількість кандидатів у цьому списку. Наприклад, політична партія висунула список, що складається з п'ятдесяти кандидатів. Кандидатові, що стоїть у списку під номером 50, надається партійний рейтинг на одиницю менший, ніж його порядковий номер у списку (тобто рівний 49). Законодавчо встановлюється, що партійний рейтинг кандидата, який стоїть першим у списку, повинен бути у п'ять разів вищим, ніж у кандидата, котрий стоїть останнім. Тоді для кандидата, який перебуває у списку під номером 49, партійний рейтинг устанавлюється на чотири одиниці більше, ніж у кандидата, котрий стоїть під номером 50, тобто для кандидата, який займає у списку номер 49, партійний рейтинг дорівнює 53. Далі для кандидата, котрий займає у списку номер 48, партійний рейтинг встановлюється на чотири одиниці більше, ніж у кандидата, який стоїть під номером 49, тобто 57, і так далі. Потім виборча комісія упорядковує список кандидатів у порядку зменшення рейтингу кандидатів, висунутих у складі цього списку, які є добутком партійного та виборчого рейтингів. Якщо в кількох кандидатів рейтинг виявиться однаковим, то перевага надається кандидатові, котрий має менший номер відповідно до порядку, визначеного політичною партією при висуванні списку кандидатів. Отриманий порядок розміщення кандидатів являє собою черговість одержання депутатських мандатів [4].

Серед варіантів виборчих систем, що пропонуються перспективним вітчизняним виборчим законодавством до застосування в Україні, звертає на себе увагу порядок розподілу мандатів народних депутатів України, запропонований проектом Виборчого кодексу України (від 23 березня 2010 р. реєстраційний № 4234-1, автори Ю. Ключковський, С. Гриневецький, С. Подгорний, В. Сінченко) [5]. Проект Виборчого кодексу України виходить із того, що депутати обираються за загальнодержавним і регіональними виборчими списками політичних партій і мандати розподіляються насамперед між регіональними виборчими списками пропорційно до кількості голосів виборців, поданих на їхню підтримку. Для визначення кількості депутатських мандатів, отриманих регіональним виборчим списком, кількість голосів виборців, поданих у регіональному виборчому окрузі на підтримку відповідного регіонального списку, ділиться на виборчу квоту, яка обчислюється як ціла частина результату ділення загальної кількості голосів, поданих на підтримку регіональних списків партій, що отримали право на участь у розподілі депутатських мандатів, на загальну кількість депутатських мандатів, яка дорівнює кількісному складові Верховної Ради України. Ціла частина отриманої частки становить кількість депутатських мандатів, що отримали кандидати в депутати, включені до відповідного регіонального виборчого списку. Проектом передбачається рейтинговий розподіл кандидатів усередині регіонального списку в порядку зменшення відсотків голосів виборців, які підтримали відповідного кандидата. Кандидати, котрі не отримали підтримки жодного виборця, розміщуються на

останніх місцях регіонального виборчого списку в черговості, визначеній партією при висуванні кандидатів. Розподіл мандатів у загальнодержавному виборчому окрузі здійснюється за залишковим принципом, шляхом віднімання кількості мандатів, розподілених у всіх регіональних виборчих округах, від загальної кількості депутатських мандатів.

Громадянська мережа ОПОРА, Український незалежний центр політичних досліджень, «Інтерньюз-Україна» за підтримки Міжнародної фундації виборчих систем представили власну концепцію нової редакції Закону «Про вибори народних депутатів України» [6], згідно з якою пропонується закріпити за виборцями можливість голосування як за список кандидатів від партії в багатомандатному окрузі, так і за окремого кандидата в цьому списку. Такий підхід дасть змогу певною мірою зменшити рівень внутрішньопартійної конкуренції між кандидатами від однієї партії. Волевиявлення в день голосування має здійснюватися шляхом уписування порядкового номера партії й (за бажанням виборця) порядкового номера кандидата в списку тієї самої партії. За необхідності забезпечення однакової «ціни» мандата (тобто кількості дійсних голосів виборців, необхідних для отримання одного мандата) виборча квота має визначатися на загальнодержавному рівні – шляхом ділення дійсної кількості голосів виборців на конституційний склад Верховної Ради України. Для компенсації можливого спотворення принципу пропорційного представництва за рахунок голосування в багатомандатних округах розподіл депутатських мандатів варто проводити в три етапи: (1) на загальнодержавному рівні (визначення кількості мандатів, отриманих кожною партією, яка пододала виборчий бар'єр, із використанням простої квоти й методу найбільших залишків), (2) на рівні багатомандатних округів (визначення кандидатів, котрі вважаються обраними депутатами в конкретних багатомандатних округах, яке здійснюватиметься шляхом ділення кількості поданих за партію дійсних голосів в окрузі на виборчу квоту, визначення кількості мандатів, отриманих партією в окрузі, а також кандидатів, котрі отримуватимуть такі мандати (пріоритетне право на отримання мандатів матимуть кандидати, які отримали найбільші дробові залишки від ділення поданих за них голосів на виборчу квоту); (3) на загальнодержавному рівні (розподіл між кандидатами від партії в загальнодержавному окрузі мандатів, що залишилися нерозподіленими в багатомандатних округах, до вичерпання загальної кількості мандатів, які отримала відповідна партія; при цьому пріоритетне право на отримання мандатів матимуть кандидати із найбільшими дробовими залишками від ділення поданих за них голосів на виборчу квоту).

Ще одна преференційна технологія розподілу представницьких мандатів передбачає, що виборець, як і за мажоритарної системи, голосує за окремих кандидатів, а кількість голосів і місць, отриманих певною партією, визначається шляхом підсумовування всіх голосів, поданих за кандидатів цієї партії, і встановлюється на пропорційній основі. Під час установаження партійної квоти визначається кількість обраних депутатів, однак, хто конкретно увійде до представницького органу, залежить від індивідуальної підтримки відповідного кандидата.

Подібна технологія запропонована проектом Закону України «Про вибори народних депутатів України (за відкритими партійними списками)» (від 02 грудня 2014 р. реєстраційний № 1068-1, автори Ю.В. Тимошенко, С.В. Соколов, І.Г. Кириленко, І.І. Крулько, І.В. Луценко, Б.І. Тарасюк, Д.В. Шлемко, А.І. Шкрум, Г.М. Немиря, В.Є. Івченко, В.В. Бухарєв, О.М. Рябчин, О.В. Кужель) [7]. Законопроектом пропонується проведення виборів суто на пропорційній основі, але з елементами мажоритарної системи, тобто проведення виборів на основі відкритих списків. Такий підхід, на думку авторів законопроекту, має дати змогу використати переваги обох систем, але водночас не бути обтяжливим для виборців та інших учасників виборчого процесу.

Законопроектом передбачається голосування за загальнодержавний виборчий список із закріплення кандидатів у депутати за територіальними виборчими округами. Так має бути забезпечено як зв'язок депутата із виборцями й можливість впливати на черговість у виборчому списку, так і надано можливість конкурувати не членам однієї партії між собою, а політичним партіям і ідеологіям загалом, що сприятиме зростанню рівня виборчої культури. Вибори депутатів проводяться в єдиному загальнодержавному багатомандатному виборчому окрузі, який уключає в себе всю територію України й закордонний виборчий округ. У межах єдиного загальнодержавного виборчого округу утворюється 450 територіальних виборчих округів. Партія висуває загальнодержавний виборчий список із кількістю не менше ніж 100 й не більше ніж 450 кандидатів у народні депутати. За кожним кандидатом у народні депутати, крім перших десяти осіб у списку, обов'язково закріплюється територіальний виборчий округ. Перші десять осіб у списку не закріплюються за окремим територіальним виборчим округом і забезпечують загальнодержавний характер партії.

У виборчому бюлетені, який отримує виборець, зазначаються перші десять осіб у загальнодержавному виборчому списку й кандидат у депутати, який закріплений за відповідним територіальним виборчим округом. Закріплення за територіальним виборчим округом дає змогу стверджувати, що кожен кандидат у народні депутати є публічною особою, відомий виборцям і працював на отримання загального результату.

Черговість у загальнодержавному виборчому списку визначається з'їздом партії, але може бути змінена з'їздом після отримання партією протоколу Центральної виборчої комісії про попередні результати виборів. Підставою для зміни черговості може бути тільки кількість голосів виборців, отримана партією в конкретному територіальному виборчому окрузі. Якщо результат є позитивним, то особа може бути підвищена у виборчому списку, і навпаки [8]. Запропонована технологія ставить волевиявлення виборця щодо черговості кандидата у виборчому списку партії в залежність від рішення з'їзду політичної партії, що навряд чи можна вважати альтернативою відкритих списків.

Незалежно від застосування тієї або іншої наведеної технології преференційного розподілу представницьких мандатів, вони є різновидами про-

порційної виборчої системи, за якої виборець голосує передовсім за партію, а лише потім за її окремого представника (хоча за формою виборчого бюлетеня порядок може бути іншим).

Існує й інший шлях здійснити розподіл депутатських мандатів за допомогою преференцій, відмовившись від прив'язки до партійних списків. Це технологія одного голосу, що передається, яка є, по суті, пропорційною й водночас формально позапартійною; застосовується вона в багатомандатних округах. Кожен виборець наділяється одним голосом, який він віддає за найбільш бажаного кандидата. Виборець також указує інших кандидатів, до яких перейде його один голос, після підрахунку перших преференцій, проставляючи в бюлетені числа 2, 3 тощо. Так голоси виборців не втрачаються як за мажоритарної системи, а враховуються під час формування депутатського корпусу. Передусім визначається кількість перших преференцій, якщо хтось із кандидатів отримав установлену квоту, він вважається обраним, понад те, якщо в нього є надлишок голосів (більше за квоту), він не втрачається, а використовується при подальшому розподілі. Надлишкові голоси передаються тим претендентам, які визначені як другі преференції в бюлетенях переможця. Якщо після цього етапу розподілу жоден кандидат не досяг виборчої квоти, то надалі здійснюється розподіл голосів «найслабшого», який при цьому вибуває. Між претендентами, котрі залишилися, спочатку розподіляються вторинні симпатії із бюлетенів «найслабшого», а потім і ті «вторинні» голоси, які «найслабший» кандидат отримав від переможця. Для цього в бюлетенях переможця визначається третя преференція щодо кандидатів, які залишилися, і встановлюється пропорція до «вторинних» голосів «найслабшого», відповідно до якої передаються так звані «треті» голоси виборців. За необхідності використовуються четверті й наступні преференції. Складною є технологія з позиції підрахунку, яка дещо спрощується в разі застосування комп'ютерної техніки. Труднощі виникають також і для партій, які виставляють у багатомандатному окрузі кілька своїх кандидатів і мають чітко прогнозувати настрої своїх виборців, правильно інформувати їх щодо порядку надання преференцій, не висувати занадто багато кандидатів, сподіваючись отримати максимальну кількість місць. Складнощі виникають і для виборців тоді, якщо необхідно визначитися з усім списком кандидатів та проставити десятки преференцій. Такий складний механізм підрахунку дає змогу сформувати представницький орган, який загалом пропорційно відображає підтримку політичних сил виборцями, але водночас він може суттєво спотворювати волю виборців. Згідно з результатом парламентських виборів на Мальті 1981 р., Національна партія Мальти отримала 50,92% перших преференцій, що принесло їй 31 місце, а друга найбільша партія країни – Лейбористська партія Мальти, навпаки, заручившись підтримкою 49,07% виборців, завоювала на три мандата більше [9]. Через наслідки такої несправедливості націоналісти навіть відмовилися займати місця в парламенті. Пізніше, у 1984 р., на Мальті було проведено виборчу реформу, яка надавала політичній партії, що отримала більшість голосів вибор-

ців за мінімального відриву від основного конкурента, додаткові чотири місця в Палаті представників. Установлене реформою правило знайшло своє застосування під час парламентських виборів у 1987 р., коли за результатами голосування Націоналістична партія Мальти отримала 50,9% голосів виборців і тільки 47,7% мандатів, тоді як Лейбористська партія, отримавши 48,9% підтримки виборців, посіла 52,3% місць у парламенті, а також у 1996 р., коли на цей раз Лейбористська партія Мальти з 50,7% голосів виборців мала б отримати лише 47,7% представницьких мандатів, на відміну від Націоналістичної партії, яка за рахунок 47,8% голосів посіла б 52,3% місць [10].

Технологію преференційного встановлення результатів виборів можна застосовувати і для виборів за мажоритарною системою абсолютної більшості із цією позитивною ознакою, що вона надає можливість не проводити повторного голосування, а відразу встановити справжню волю виборців. Зокрема, така технологія доцільна для застосування в Україні під час обрання голів міських рад великих міст, з метою заощадження матеріальних та організаційних ресурсів.

За такої технології виборцю пропонується визначити не тільки кращого на його думку кандидата, а й інших бажаних кандидатів, відмічаючи їх за ступенем переваги за допомогою чисел 1, 2, 3 тощо. Якщо під час встановлення результатів виборів на підставі перших голосів ніхто не отримав абсолютної більшості, кандидат із найменшим числом перших преференцій вибуває. Після цього підраховуються бюлетені кандидата, котрий вибув, з метою визначення других переваг його виборців, голоси яких приєднуються до основних голосів претендентів, які залишилися. Якщо знову в жодного із претендентів не набралось абсолютної більшості, вибуває наступний кандидат тощо. Технологія визначення переможців на виборах шляхом послідовного виключення найслабших кандидатів із використанням наступних, що вказані їх виборцями, отримала назву альтернативного голосування. Технологія встановлення результатів виборів, пов'язана з альтернативним голосуванням виборців, забезпечує підтримку центристським тенденціям, сприяє коаліційним домовленостям, діє в інтересах помірних центристських політиків і вимагає пошуку спільних позицій. Яскравим прикладом використання цієї технології встановлення результатів виборів є Австралія, яка застосовує альтернативне голосування з 1918 р. [11].

Знання закономірних наслідків застосування різних технологій преференційного розподілу представницьких мандатів надає можливість цілеспрямовано конструювати конституційно-правові приписи так, щоб мати потенції впливати на політико-правовий результат виборів. Обираючи певну технологію встановлення результатів, варто керуватися не тільки доводами політичної доцільності й аргументами, пов'язаними із математичною справедливістю, передусім одиницею виміру мають стати демократичні принципи, визначені Конституцією України, – політичний плюралізм та істинне народовладдя, які покликані не допустити узурпації влади партійними лідерами.

Перехід до виборчої системи із відкритими партійними списками сприятиме оновленню політичних еліт в Україні й розбудові внутрішньопартійної демократії. З іншого боку, упровадження виборчої системи із відкритими партійними списками ставить владу та суспільство перед низкою викликів, серед яких ускладнена (порівняно із мажоритарними системами) процедура голосування, підрахунку голосів і встановлення результатів виборів. Тому реалізація виборчої реформи потребує проведення активної роз'яснювальної роботи. Разом із тим упровадження невдалої технології преференційного розподілу представницьких мандатів може призвести до недовіри Верховної Ради України чи органів місцевого самоврядування, послаблення ролі партій та інших негативних наслідків [12].

Процес реформування виборчого законодавства має базуватися на принципах відкритості, прозорості й інклюзивності із ключовою роллю українського парламенту, а також залученні експертного середовища до розроблення відповідних законодавчих новацій. Відтермінування цього процесу може призвести до кризи довіри громадськості до правлячої більшості, іміджевих втрат України на міжнародній арені.

Література

1. Функціонування демократичних інституцій в Україні : Резолюція Парламентської Асамблеї Ради Європи 1755 (2010) від 04 жовтня 2010 р. [Електронний ресурс]. – Режим доступу : http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/994_a19.
2. Спільний висновок № 635/2011 щодо законопроекту «Про вибори народних депутатів України» Європейської Комісії «За демократію через право» (Венеціанська комісія) / Організації з безпеки та співробітництва в Європі / Бюро з питань демократичних інститутів та прав людини (ОБСЄ/БДПЛ), Страсбург 17 жовтня 2011 р. [Електронний ресурс]. – Режим доступу : http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/994_a54.
3. Угода про Коаліцію депутатських фракцій «Європейська Україна» від 27 листопада 2014 р. [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/p0001001-15>.
4. О методических рекомендациях по выбору вида пропорциональной избирательной системы при подготовке проекта Закона субъекта Российской Федерации о выборах депутатов законодательного (представительного) органа государственной власти субъекта российской федерации : Постановление Центральной избирательной комиссии Российской Федерации от 25 декабря 2002 г. № 167/1419-3 // Вестник Центральной избирательной комиссии Российской Федерации. – 2002. – № 11. – С. 159–192. – [Электронный ресурс]. – Режим доступа : <http://zakonbase.ru/content/part/48458?pdf=1>.
5. Виборчий кодекс України : проект Закону України від 23 березня 2010 р. реєстраційний № 4234-1 // Офіційний веб-сайт Верховної Ради України [Електронний ресурс]. – Режим доступу : http://w1.c1.rada.gov.ua/pls/zweb_n/webproc4_1?id=&pf3511=35014.
6. Про вибори народних депутатів України : Концепція нової редакції Закону України від 26 лютого 2015 р. ; розробники Громадянська мережа ОПОРА, Український незалежний центр політичних досліджень, «Інтерньюз-Україна» за підтримки Міжнародної фундації виборчих систем [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://opora.org/news/7469-konsercija-novoji-redakciji-zakonu-pro-vyboru-narodnyh-deputativ-ukrajiny>.
7. Про вибори народних депутатів України (за відкритими партійними списками) : проект Закону України від 02 грудня 2014 р. реєстраційний № 1068-1 [Електронний ресурс]. – Режим доступу : http://w1.c1.rada.gov.ua/pls/zweb2/webproc4_1?pf3511=52598.
8. Про вибори народних депутатів України (за відкритими партійними списками) : Пояснювальна записка до проекту Закону України [Електронний ресурс]. – Режим доступу : http://w1.c1.rada.gov.ua/pls/zweb2/webproc4_1?pf3511=52598.

9. Мальта. Парламентские выборы 1981 [Электронный ресурс]. – Режим доступа : <http://www.electoralgeography.com/new/ru/countries/m/malta/malta-legislative-election-1981.html>.
10. How Malta Votes: An Overview [Электронный ресурс]. – Режим доступа : <http://www.maltadata.com/maltavot.htm>.
11. Альтернативное голосование в Австралии [Электронный ресурс]. – Режим доступа : <http://aceproject.org/ace-ru/topics/es/esy/alternativnoe-golosovanie-v-avstralii>.
12. Пропорційна система і відкриті списки: до чого призведе виборча реформа. 27 лютого 2015 р. // Офіційний сайт Громадської мережі ОПОРА [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://oporaua.org/news/7468-proporcijna-systema-i-vidkryti-spysky-do-chogo-pryzvede-vyborcha-reforma>.

А н о т а ц і я

Афанасьєва М. В. Преференційні технології розподілу представницьких мандатів. – Стаття.

Стаття присвячена аналізу особливостей технологій розподілу представницьких мандатів із використанням преференцій. Досліджено концепцію та проекти виборчих законів, які пропонують використання відкритих партійних списків на виборах народних депутатів України, відзначені їхні переваги й недоліки. Зазначено, що перехід до виборчої системи із відкритими партійними списками сприятиме оновленню політичних еліт і розбудові внутрішньопартійної конкуренції.

Ключові слова: представницькі мандати, виборці, преференції, технології, партійні списки, результати виборів.

А н н о т а ц и я

Афанасьєва М. В. Преференциальные технологии распределения представительских мандатов. – Стаття.

Стаття посвящена аналізу особенностей технологий распределения представительских мандатов с использованием преференций. Исследованы концепция и проекты избирательных законов, которые предлагают использование открытых партийных списков на выборах народных депутатов Украины, отмечены их преимущества и недостатки. Отмечается, что переход к избирательной системе с открытыми партийными списками будет способствовать обновлению политических элит и развитию внутрипартийной конкуренции.

Ключевые слова: представительские мандаты, избиратели, преференции, технологии, партийные списки, результаты выборов.

S u m m a r y

Afanasyeva M. V. Preferential technologies distribution of representative mandates. – Article.

The article analyzes the characteristics of the technology distribution of representative mandates using preferences. Researched the concept of electoral laws that projects that offer the use of open party lists for elections of deputies of Ukraine noted their advantages and disadvantages. The article notes that the transition to the electoral system with open party lists will help to update the political elites and the development of intraparty competition.

Key words: representational mandates, voters preferences, technology, party lists, election results.